

Lomakodin rytmittävä arki

Outi Rantala

Abstrakti

Arjen jakamista useiden asuinpaikkojen kesken voidaan kuvata monipaikkaiseksi asumiseksi. Monipaikkaisuus ilmentää esimerkiksi sitä, kuinka koti ja asuminen eivät liity yksinomaan vakituiseen asumiseen, vaan yhä useammin myös virkistykseen, vapaa-aikaan ja loma-asumiseen. Artikkelissani olen kiinnostunut siitä, millaista on lomakodin rytmittävä arki. Sovellan Henri Lefebvren rytmianalyysia mökkikäytäntöjen tarkasteluun, joka pohjautuu 95 lomakotiaiheisen kertomuksen analysointiin. Rytmianalyttisen metodologian tarjoamien välineiden avulla pyrin pois loma-arki- ja kaupunki-maaseutu-vastakkainasetteluista ja kiinnitän huomion sen sijaan erilaisten syklisten ja lineaaristen toistuvuuksien yhteenkietoutumiseen arjessa. Analyysi ilmentää, kuinka lomakodin toiminnot mahdollistavat arkisten rutiinien toistamisen totutusta rytmistä poiketen, mikä luo pysähtymisen ja uppoutumisen kokemuksia. Rytmien muutokset mahdollistavat myös tasapainon ja epätasapainon tilojen havainnoimisen. Esimerkiksi loma-asumiselle tyypillinen läheinen kanssakäyminen perheen ja sukulaisten kanssa kiinnittää huomion mahdollisiin vaikeuksiin erilaisten rytmien yhteensovittamisessa sekä rytmien välillä tasapainoiluun.

ASIASANAT: Arki, käytäntö, loma-asunnot, luontosuhde, rytmi.

Johdanto

Suomalaisten innokkuutta mökkeilyyn¹ on perinteisesti selitetty maalaiselämän kaipuulla. Loma-asumista voidaan itse asiassa pitää kau-

pungistuneen, palkkatyöhön perustuvan teollisen yhteiskunnan tuottamana ilmiönä – modernin kulttuurin peilinä (Alasuutari & Alasuutari 2010; Anttila 2005; Anttila 2008). Vapaa-ajan asumisen yleisyydestä huolimatta on siihen liittyviä käytäntöjä eli vakiintuneita toimintatapoja tutkittu verrattain vähän – siitä huolimatta, että itse vapaa-ajan asumisen tutkiminen on vakiintunut omaksi tutkimussuuntaukseksi matkailututkimuksen ja maantieteen aloilla (Hiltunen & Rehunen 2014, 3–4; Pitkänen 2011, 73). Käytäntöjen sijaan

1 Noin kolmella miljoonalla suomalaisella on mahdollisuus vapaa-ajan asunnon käyttöön. Vuosittain vapaa-ajan asunnolla vierailaan keskimäärin 26 kertaa ja vietetään noin 50 vuorokautta. Lähes puolet vapaa-ajan asunnoista on asuntoja ilman mukavuuksia. (Nieminen 2010; Metla 2010; Hiltunen & Rehunen 2014.)

esimerkiksi tilalliset ja alueelliset näkökulmat ovat painottuneet viimeaikaisissa tarkasteluissa (Hiltunen & Rehunen 2014; Nouza ym. 2010). Tässä artikkelissa olen kiinnostunut erityisesti siitä, millaista on lomakodin rytmittävä arki ja minkäläisten käytäntöjen kautta lomakodin rytmi rakentuu. Pertti ja Maarit Alasuutari (2010) ovat nähneet vapaa-ajan asumisen erityisen taian piilevän mökkielämän järjestämisessä arjesta erilaiseksi: Erottautuminen arjesta toteutetaan esimerkiksi rakentamiseen liittyvien käytäntöjen ja vaivannäön avulla. Jos mökki on liian valmis ja elämä siellä helppoa, se haalistuu toista todellisuutta edustavana kokemuksena. Olennaista on, että mökki asettuu ulkoa määrittävän elämän, erityisesti ansiotyön, vastapainoksi.

Analysoin lomakodin rytmittämisen arjen rakentumista monipaikkaisuuden näkökulmasta käsin. Mökkeilyn käytännöt eivät esimerkiksi sukupuolittuneisuuden osalta näytä poikkeavan kodin piirissä tapahtuvista toimista – myös mökillä naisten toimet sijoittuvat miesten toimia enemmän mökin sisäpiiriin (Anttila 2008; ks. myös Jokinen & Veijola 1990). Eri paikkoihin sijoittuvaa arkea onkin pyritty viime aikoina tarkastelemaan yhtenä kokonaisuutena monipaikkaisuuden (*multiple dwelling*) käsitteen avulla – sen sijaan, että vapaa-aikaa ja ansiotyöhön sidoksissa olevaa arkea tutkittaisiin erillään ja eri menetelmin (Hall 2005; Hall & Müller toim. 2004; McIntyre ym. toim. 2006; Tuulentie 2006). Tällöin huomio kiinnittyy monipaikkaisuuteen itsessään ja siitä seuraaviin ilmiöihin, kuten loma-asumisen ja työelämän ajankäytön sekoittumiseen sekä kaupunkielämän ja maaseutumaisen elämän dynaamiseen suhteeseen (Haldrup 2009; Hiltunen & Rehunen 2014; Pitkänen 2011). Monipaikkaisuus ilmenee muun muassa rutiininomaisena liikkuvuutena kaupunkikodin ja maaseutumaisen lomakodin välillä, mökillä tehtävänä etätyönä ja siellä vietetyn ajan pidentymisenä, vapaa-ajan asuntojen tärkeänä merkityksenä perheen ja suvun historiasa sekä haluna muuttaa mökille eläkkeelle jäätäes-

sä (Hiltunen & Rehunen 2014; Juntto 2010; McIntyre ym. 2006; Pitkänen & Kokki 2005; Tuulentie 2007).

Jäsenmän monipaikkaisuuden käytäntöinä, jotka rakentuvat moniin eri paikkoihin sijoittuvassa arjessa. Käytäntöteoreetikot näkevät käytännöt sosiaalisina, ruumiillisina ja materiaalisina toimintatapoina, joiden kautta sosiaalista todellisuutta uusinnetaan (Heiskala 2000; Schatzki 2001). Tällöin korostetaan rutiininomaisen toiminnan roolia todellisuuden rakentumisessa, jolloin ylyksilölliset toimintatavat ja hiljainen tieto painottuvat (Giddens 1976; Laine 2010; Turner 1994). Rutiinit ovat tarpeellisia jokapäiväisessä toiminnassa, sillä ne vapauttavat huomio-kykyä ja luovat turvallisuutta. Samanaikaisesti ne myös mekaanistavat ja tylsistyttävät arkea (Bauman 1996, 42–45; Ehn & Löfgren 2010, 80). Modernin länsimaisen arjen onkin nähty muun muassa teollistumisen johdosta muotoutuneen kontrolloiduksi ja ihmisestä vieraantuneeksi. Arkea kriittisesti tarkastelleet yhteiskuntatieteilijät näkevät toisaalta juuri arkisissa käytännöissä itsessään piilevän mahdollisuuden passivoivien rutiinien vastustamiseen (Gardiner 2000, 10–19). Esimerkiksi Agnes Heller (1984) on pyrkinyt tavoittamaan arjen tarjoamia positiivisia mahdollisuuksia tarkastelemalla sosialisatiota ja yksilöllistä refleksiivisyyttä. Michel de Certeau (1984) puolestaan on tutkinut etnometodologisoin keinoin arjen juonikkuutta kuluttamisen ”ääntämistä” eritellen.

Matkailukäytäntöjen on nähty poikkeavan arjen käytännöistä siinä, että niissä painottuu rutiineista irrottautuminen, eksoottisuushakuisuus sekä oman itsen etsiminen. Loman on tällöin katsottu mahdollistavan arjen ympäristöstä ja toimista irtautumisen (Löfgren 1999). Toisaalta tutkijat ovat nostaneet esille sellaisia arjen ja loman yhtymäkohtia kuin yksilön identiteetin jatkumollinen kehittyminen lomalla ja arjessa (Crouch 2004), arkityön ja velvollisuuksien läsnäolo lomalla (Jokinen & Veijola 1990, 111, 116) sekä loman voima yhtenä kulttuuriteollisuuden muotona, joka tasa-

painottamalla pitää yllä arjen turruttavia rutiineja (Gardiner 2000, 160). Monipaikkaisuuden käytäntöjä tutkimalla kiinnityn käsitykseen arjen ja loman yhtymäkohdista. Ajattelen mökin tarjoavan tilan muokata arkisia toimintatapoja. Käytäntöjen muutoksen nähdään olevan osin mahdollista vain tulemalla tietoisesti hiljaisista toimintatavoista (Heiskala 2000, 199). Toisaalta muutos voi tapahtua myös ilman tietoista valintaa (Adkins 2004, 204; De Certeau 1984, 34; Edensor 2010; 14–15). Lomakoti voikin tarjota tilan jäsentää käytäntöjen suhteita uudelleen ja muokata olemassa olevia käytäntöjä (Shove ym. 2012), ilman että tilanne vaatisi tietoista käytäntöjen reflektointia. Mökki esimerkiksi tarjoaa ympäristön toteuttaa modernin kulutuskulttuurin mukaisia käytäntöjä, mutta myös tilan vastustaa niitä – joko tietoisesti tai pukematta vastustusta koskaan sanoiksi.

Tarkastelen monipaikkaisuuden käytäntöjä Henri Lefebvren ([1992] 2004) rytmianalyysin avulla lomakotiaiheisista kirjoituskilpailuteksteistä käsin. Rytmianalyysin avulla pyrin tulkitsemaan lomakodin toimien erityisyyttä. Kiinnitän huomiota siihen, miten rytmien erilaiset toistuvuudet, monirytmisyys ja rytmien hierarkkisuus jäsentävät lomakodin ja monipaikkaisuuden käytäntöjä. Käytän artikkelisani pääasiallisesti lomakoti-käsitettä, sillä artikkeli on kirjoitettu aineistolähtöisesti ja lomakotiaiheiset kirjoitukset ovat määritelleet sen sisältöä ja rakennetta. Lomakoteihin lukeutuvat viikonloppu- ja loma-asunnot, mökit sekä muut lomakodeiksi mielletyt asunnot, kuten tyhjillään olevat pysyvät asunnot, joita käytetään lomailuun (vrt. Haldrup 2009; Hiltunen & Rehunen 2014; Nouza ym. 2013). Lomakoti-käsite kuvaakin itsessään monipaikkaisuuden ilmiötä mökki-käsitettä paremmin.

Rytmianalyysi keinona kuulla arkea

Lefebvren vuonna 2004 englanniksi käännetty teos *Rhythmanalysis. Space, Time and Every-*

day Life on toiminut innoituksen lähteenä viimeaikaisissa arjen analyyseissa, erityisesti ihmismaantieteen ja yhteiskuntatieteen piirissä (Edensor 2010, 1). Lefebvren tapa kuvata ajan ja paikan dynaamista suhdetta on osoittautunut hedelmälliseksi tarkasteltaessa esimerkiksi sosiaalista järjestystä, normatiivisten rytmien omaksumista ja vastustusta sekä liikkuvuuden, rutiinien ja tasapainon tematiikkoja (Edensor 2010; Elden 2004; Horton 2005). Rytmianalyysistä on luettavissa Lefebvren marxilainen tausta, mutta samalla Lefebvre kiinnittyi analyysillaan nietzscheläiseen hetken merkityksellisyteen – hetkeen sisältyvään muutokseen ja jatkuvuuteen (Elden 2004). Juuri tämä hetkiin pysähtyminen tuo tarttumapinnan liikkuvuutta ja verkostoitumista korostavan nykyarjen tavoittamiseen. *Rytmianalyysin* voidaan kuitenkin ajatella olevan paitsi tutkimus arjen yksityiskohdista ja metafysiikasta, myös kontribuutio kulttuurintutkimukseen sekä poliittinen kirja, jossa Lefebvre tuo ilmi huolensa kapitalistisen järjestelmän ja eletyn arjen välisestä kontrastista (Elden 2004).

Lefebvre näkee kehon sosiaalisten ja biologisten rytmien kohtaupaikkana, jota voidaan käyttää välineenä arjen analyyseissa. Tällöin keho tai sen kokemat rytmit eivät itsessään ole tutkimuksen kohde, vaan ne auttavat tulkitsemaan arjen monirytmisyyttä, kuulemaan rytmien välisiä eroja ja havaitsemaan epätasapainoa (Elden 2004, Horton 2005; Lefebvre [1992] 2004). Rytmianalyysin toteutuksessa tieteen tulisi yhdistyä runouteen: analysoijan tulee pyrkiä sensitiivisyyteen aikaa, mielialoja ja ilmapiiriä kohtaan sen sijaan että hän keskittyy havainnoimaan tiettyjä paikkoja, mielikuvia tai tapahtumia (Lefebvre & Régulier [1986] 2004, 87). Analysoijan tulisi myös edustaa useampaa tieteenalaa, ei kiinnittyä tiukasti vain esimerkiksi sosiologiaan, antropologiaan tai taloustieteisiin (Lefebvre & Régulier [1986] 2004). Kiinnostavaa on, että Suomessa rytmianalyysi näyttäisi kiehtovan monitieteisiä tutkimusryhmiä, jotka tarkastelevat

arkea muun muassa teknologisten laitteiden, uudenlaisten yhteisöjen ja luovan työn näkökulmista (ks. Rantala & Hakkarainen 2014).

Rytmi-analyysissa keskeistä on syklisen ja lineaarisen toistuvuuden havainnointi. Lefebvren ([1992] 2004, 8) mukaan syklinen ja lineaarinen rytmi eroavat toisistaan siinä, että syklinen toisto pohjautuu kosmiseen luonnon aikaan, kuten päivien, öiden, sesonkien ja vuorovetien vaihteluihin, kun taas lineaarinen toisto pohjautuu ihmisten toimintoihin. Syklinen rytmi on toistostaan huolimatta uudistava ja yhteisöllinen, kun taas lineaarista rytmiä Lefebvre kuvaa mekaaniseksi ja kuluttavaksi. Käytännössä syklisen ja lineaarisen rytmin erottaminen on vaikeaa, sillä ne sekoittuvat jatkuvasti toisiinsa. On kuitenkin mahdollista huomioida jatkuva kiertokulku syklisen ajan toistuvuuden perustana ja teknologia, työ ja tuotanto lineaarisen toistuvuuden perustana (Gardiner 2000, 87; Lefebvre 1984, 6). Juuri näiden kahden toistuvuuden havainnointi ja niiden erojen tavoittaminen Lefebvren muotoileman rytmi-analyysin avulla avaa mahdollisuuksia nyky-yhteiskunnan analyysille (Elden 2004, x). Lefebvren (1991, 49; ks. myös Gardiner 2000, 90; Meyer 2008, 159) mukaan lineaarinen rytmi vie arjesta eletyn, tunteeseen perustuvan merkityksen. Ajan tarkoituksenmukaiseksi kokeminen puolestaan perustuu rytmiin sisäsyntyisyyteen ja niiden laadulliseen kestoan (Lefebvre & Régulier [1985] 2004, 76–77). Olennaista on kellonmukaisuudesta irtaantuminen ja oman sisäisen rytmin löytäminen. Sisäisen rytmin tavoittaminen – unentarpeen, nälän, fyysisen väsymyksen ja hyvinvoinnin tunnistaminen – auttaa pitämään yllä kehon tasapainoa (Lefebvre [1992] 2004, 20). Fyysisten tarpeiden tunnistamiselle ja kuulemiselle ei kuitenkaan jää aikaa työn ja erilaisten teknologioiden määriteltessä arkista olemista (Lefebvre [1992] 2004; Meyer 2008, 151).

Sen sijaan että Lefebvren rytmi-analyysi tulkittaisiin romanttisen ja teknisen arjen vastakkainaset-

teluna, voidaan sitä käyttää välineenä tutkittaessa arjen rytmien moninaisuutta sekä pyrittäessä tavoittamaan niitä keinoja, joiden avulla säännöllisiin, sovinnaisiin rytmeihin sopeudutaan tai niitä torjutaan (Edensor 2010). Tällöin tavoitteena on arjen dualistisen analyysin sijaan pyrkiä tavoittamaan erilaisten vieraannuttavien ja kestävien rytmiin dynaaminen suhde (Conlon 2010). Rytmi-analyysin avulla voi esimerkiksi tarkastella keinoja muokata kellonmukaista työarkea tai kaavoituksen ohjaamaa asumisen arkea sisäsyntyiseksi, omakohtaiseksi ja kestoaltaan yksilölliseksi. Se auttaa näkemään, kuinka useiden toistojen kautta syntyvien rutiinien rytmisessä piilee improvisoinnin ja tasapainon saavuttamisen mahdollisuus (Edensor 2010, 14–15, ks. myös Hallam & Ingold 2007). Rytmi-analyysi soveltuu niin ikään monipaikkaiseen arkeen liittyvien ilmiöiden tulkintaan ja käsitteellistämiseen. Sen avulla voi esimerkiksi päästä kiinni mökillä tehtäviin etätöihin liittyviin tasapainon kysymyksiin. Tässä artikkelissa käytän rytmi-analyysia ennen kaikkea välineenä ”kuulla” aineistoa.

Lomakotiaineiston analyysi

Analyysini lomakodin käytännöistä perustuu 95 kirjoituskilpailutekstien rytmi-analyyttiseen tarkasteluun. Kilpailuteksteistä 82 on koottu Suomen Akatemian ”Kodin paikantaminen” -tutkimushankkeen vuonna 2004 järjestämässä ”Lomakoti” -kilpailussa, joka toteutettiin yhteistyössä *Meidän Mökki* -lehden kanssa. Osallistujia pyydettiin kertomaan lomakodistaan, vapaa-ajan vietostaan ja vapaa-ajan asumisen merkityksestä. Kirjoituksiin oli mahdollista liittää mukaan myös valokuvia, ja lomakotikirjoituksista 17 sisälsi kuvia ja kuvatekstejä. Näiden kirjoituskilpailutekstien lisäksi analyysin kohteena ollut aineisto sisältää 13 kertomusta, jotka on kerätty ”Lomakoti tunturissa” -kilpailun puitteissa. Tämä keräys järjestettiin vuonna 2005 niin ikään osana ”Kodin paikantaminen” -tutkimushanketta. Osallistujia pyydettiin

kuvaamaan tunturissa sijaitsevaa lomakotiaan, kertomaan ajankäytöstä siellä sekä kuvaamaan lomakodin merkitystä itselle.

Kirjoittajista 78 on naisia. Miesten suhteellinen osuus on hieman suurempi "Lomakoti tunturissa" -kilpailuun osallistuneissa (4 kirjoitusta) kuin "Lomakoti"-kilpailussa (13 kirjoitusta). Yli puolet kirjoittajista ei ole ilmoittanut ikäänsä. Ikänsä ilmoittaneista suurin osa on yli 50-vuotiaita. Yksi kertomuksista on ruotsinkielinen. Kirjoituksia on lähetetty ympäri Suomea, eniten kuitenkin Lapista, Pohjois-Pohjanmaalta ja Uudeltamaalta. Osa kirjoittajista on maininnut ammattinsa: kirjoittajat ovat muun muassa virkanaisia, yrittäjiä, perushoitajia, lehtoreita ja eläkeläisiä. Ainakin kaksi kirjoittajista asuu ulkomailla. Useimmista kirjoituksista ei selviä kyseessä olevan lomakodin tarkka sijainti eikä aina sen omistussuhde. Suurin osa kertomuksista kertoo kuitenkin omasta mökistä tai suvun mökistä. Muutamassa kertomuksessa kuvauksen kohteena on vuokramökki, yhdistyksen maja, lomaosake tai oman mökin kaipuu. (Ks. myös Ilkko 2009.)

Kilpailuihin osallistuneet kertomukset vaihtelevat pituudeltaan puolesta sivusta aina 21 sivuun. Osa kertomuksista on kirjoitettu käsin, osa tietokoneella ja osa kirjoituskoneella. Osa kertomuksista on kirjoitettu runomittaan, osa keskustelumuotoon. Kertomuksissa kerrotaan tapahtuneista asioista, unelmista ja fiktiivisistä tapahtumista. Suurin osa kertoo muistoista. Kertomuksissa korostuvat samankaltaiset teemat, joita aiemmissa loma-asumista ja mökkielämää käsittelevissä tutkimuksissa on nostettu esille. Rakentaminen, mökkiaskareet hyötynuuhista luoviin toimiin ja lepäilyyn, luonnon havainnointi ja sosiaaliset tapahtumat, kuten sukujuhlat sekä isovanhempien ja lastenlasten tapaamiset, ovat painottuneet myös aiemmissa suomalaista mökkeilyä käsitelleissä kuvauksissa (Alasuutari & Alasuutari 2010; Anttila 2008; Pitkänen 2011).

Niin ikään poikkeavina erottuvissa kirjoituksissa, esimerkiksi runomittaan asetetuissa ajatuksissa ja kuvitteellisissa tarinoissa, kuvataan samoja aihealueita kuin "perinteisemmissä" kirjoituksissa. Jopa kaupungin keskustaan sijoittuvan kerrostaloasunnon kuvaus mökkinä toistaa samoja teemoja kuin luonnon keskelle sijoittuvat kuvaukset: sateen ropinaa ikkunaan, arkisia puuhasteluita, verkkaisia aamuja ja kaivattua vaihtelua ensisijaisen kodin ympäristöön.

Päästäkseni kiinni lomakodin käytäntöjen monipaikkaiseen luonteeseen olen tulkinnut aineistoa Lefebvren rytmianalyysin avulla. Rytmianalyttinen tulkinta edellyttää, että tutkija on itse kokenut analyysin kohteena olevan rytmin, mutta on myös sopivasti ulkona siitä voidakseen havainnoida sitä ja kyetäkseen erottelemaan rytmien muutoksia ja hierarkioita (Lefebvre [1992] 2004, 27; Meyer 2008, 153). Voidaankin ajatella, että rytmianalyysi toimii parhaiten esimerkiksi etnografisessa lähestymistavassa, jossa tutkija voi omalla kehollaan aistia rytmejä. Oma henkilökohtainen mökkeilytaustani sekä aiempiin tutkimusprojekteihin liittyvä etnografinen tunturielämän tuntemukseni on mahdollistanut lomakodin rytmin havainnointia ja kuulemista kirjoituskilpailutarinoista. Lukiesani kertomuksia, muistoja ja runoja olen päässyt kiinni mökkielämän rytmiin, mutta samalla voin irtautua tunnelmasta jäsentääkseni kuvauksia tarkemmin. Omat aiemmat keholliset kokemukseni, muistoni ja kenttämuistiinpanoni ovat samalla toimineet reflektointipintana analyysille. Rytmianalyysi ei tältä osin poikkea esimerkiksi kriittisestä etnografiasta, jossa korostetaan monitasoisen reflektoinnin merkitystä (Foley, 2002), vaan pikemminkin tuo siihen uuden orientaation reflektoinnin kietoutuessa rytmien kuulemiseen.

Tulkintaa varten loin Lefebvren rytmianalyysin pohjalta kehikon, jossa painottuvat kolme näkökulmaa: (1) rytmin luonteen, (2) monirytmisyyden ja (3) ajan hierarkisuuden tulkinta. Olen

nimennyt ne Lefebvren ja Catherine Régulierin ([1985] 2004, 74) rytmianalyysille asettamien kolmen hypoteesin pohjalta. Koska rytmianalyysin kuvaus ei sisällä tarkkaa mallia, miten sitä tulisi käytännössä soveltaa, voi mainituista hypoteeseista rakentaa myös hyvin toisenlaisen kehikon tai soveltaa rytmianalyysia muutoin kuin rajatun kehikon kautta. Tyypillisempää lieneekin käyttää rytmianalyysia väljänä raamina arjen rytmittyyneisyden tunnistamisessa (ks. Edensor, 2010).

Koska rytmianalyysissa on kyse ennen kaikkea syklisen ja lineaarisen ajan havainnoinnista, painottaa tulkintakehikkoni ensimmäinen ulottuvuus toistojen luonteen tunnistamista – syklisen ja lineaarisen rytmin erilaisten kehollisten kokemusten ja käytäntöjen kuulemista (Lefebvre [1992] 2004, 8; Lefebvre & Régulier [1985] 2004, 74). Monirytmisyyttä puolestaan tulkitsin kiinnittämällä huomiota rytmihin liittyvään ajankäyttöön sekä rytmien tasapainoon ja epätasapainoon erilaisissa käytännöissä. Havainnoin esimerkiksi sitä, miten kertomuksissa tunnistetaan oman kehon rytmejä ja muiden rytmejä sekä sovitaan yhteen erilaisia rytmejä. Lefebvren ([1992] 2004, 67–68) mukaan rytmien kehollisuus tulee ilmi juuri monirytmisyyden, rytmien samanaikaisuuden ja tasapainon havainnoinnissa. Ajan hierarkisuuden tulkinnan puolestaan sidoin mökkikäytäntöjen viitekohteiden ja eri käytännöille varattujen aikojen hahmottamiseen. Lefebvren ja Régulierin ([1985] 2004, 74) mukaan määrällisen ajan ensisijaisuus näkyy nyky-yhteiskunnassa muun muassa työn asettamisena ensisijaiseksi. Samanaikaisesti on säilynyt mahdollisuus omistaa aikaa tiettyyn tarkoitukseen – tarkoituksenmukaisen ajan (*appropriated time*) viitattaessa käytäntöihin, joissa ajankulu unohtuu tai jotka ovat spontaaneja (Lefebvre & Régulier [1985] 2004, 76). Edensor (2010, 14) viittaa rytmianalyysia tulkitessaan ”*flow’n*” käsitteeseen ja siihen, kuinka tuttujen rutiinien toistamisessa ja niihin uppoutumisessa piilee muutoksen ja luovuuden mahdollisuus. Uppou-

tumista ja tarkoituksenmukaisuutta tulkitessani kiinnitin huomiota erityisesti *täytymissiin*, jotka nousivat vahvasti esille aineistosta.

Monipaikkaisen elämän poljento

Luonto toistojen luonnehtijana

Haikein mielin käymme mökillämme viimeisen kerran marraskuulla. Kannamme mökin terassille puita maaliskuun käyntiämme varten. Linnuille jätämme siemeniä ja talipalloja. Taas yksi kesä on takanapäin.

(Kirjoitus otsikolla ”Lomakoti kirjoituskilpailu”.)

Useat kirjoituskilpailuun osallistuneista kirjoittajista kutsuvat lomakotiaan ”kesäkodiksi”. Eräs kirjoittaja kertoo, että rakkainta paikkaa eli kesäkotia hyödynnetään ja siitä nautitaan ympäri vuoden. Toinen puolestaan kuvaa, kuinka lomakodissa ajan toistuvuus pohjautuu aina uudetaan saapuvaan kesään, jonka koittaessa maa ja mökkiläiset heräävät. Kesä toimiikin lomakodin käytäntöjä määrittävänä kiinneohtana, ja tämä määräävyys on monilta osin reflektioimatonta (lomakotia esimerkiksi nimitetään kesäkodiksi, vaikka siitä nautittaisiin ympäri vuoden). Vuodenajat, ja erityisesti kesä, antavat lomakodin elämälle sykliseen toistuvuuteen pohjautuvan poljennon: ”ensimmäisenä kesänä asuimme teltassa ja teimme perustan, toisena kesänä rakensimme ja kolmantena syntyi kuopuksemme”. Mökin ja mökkielämän linkaari jäsentyy näin kesien tahdissa. Kesien painottuminen lomakotikertomuksissa johtuu osin siitä, että useat kertomusten lomakodit eivät ole talviasuttavia. Lomakodin käytäntöjä jäsentävät tällöin aktiivisten ja hiljaisten vuodenaikojen olosuhteet: kylminä ja lumisina talvina mökki seisoo hiljaisena, ja siellä käydään lähinnä tarkastuskäynneillä ja lumia pudottamassa. Kesällä mökillä hyöritään rakentamisen, kasvillisuuden, järvielämän, retkeilyn ja sukujuhlien äärellä. Vuodenaikojen ohella aktiiviset ja hiljaiset

kaudet ovat sidoksissa lineaarisiin toistuvuuksiin, kuten ansiotyöhön ja ensisijaisen kodin tapahtumiin. Kesä esimerkiksi määrittyy aktiivisemmaksi kaudeksi pitkien lomakausien vuoksi, ja jos ensisijaisessa kodissa on rakentamisprojekteja tai tärkeitä perhetapahtumia, voi lomakoti jäädä myös kesällä hiljaiseksi.

Lomakodin syklistä rytmiä vahvistetaan jättämällä kerronnasta pois tarkat viikonpäivät ja kellonajat. Vahvistamista tehdään myös vuodenaikoja ja vuorokauden erilaisia tunnelmia korostamalla. Kesän ja talven välinen rytmitys onkin nähtävissä sekä käytäntöjen valikoimassa että käytäntöjen luonteessa. Kesään sijoittuu laajasti loma-asumisen toimintoja, ja monet toiminnoista, kuten ruuanlaitto, tehdään pihamaalla: Käytännöissä kuuluu tuulen humina ja lintujen laulu, tuoksuu savu ja auringon paahtama iho, maistuvat sadevedessä huuhdellut vihannekset. Talven käytännöistä kerrottaessa maalaillaan puolestaan takatulen, hiljaisuuden ja hiihtämisen tunnelmia. Ulkona oleskelun ja puuhastelun voimakas esiintuminen lomakodin elämää kuvattaessa painottaa entisestään syklisten vuodenaikojen ja säätilojen merkitystä.

Mökkirannan laiturilla on kuitenkin mieluisin olohuone. Siihen tuuli sopii melko harvoin ja aurinko paistaa aamusta myöhään iltapäivään asti. Laiturille mahtuu pöytäryhmä, keinu ja laveri, jonka Heimo teki Maritalle, jotta hän saa nukkuakin siinä halutessaan. Monta kesäyötä hän on siinä nukkunutkin.

(Kirjoitus otsikolla ”Lomakoti” [1].)

Lämpötilojen, valon määrän ja säätilojen hallitsevuus lomakodin käytännöissä luo pohjan luontosuhteen kehittämiseksi. Siinä missä luontosuhde kaupungistuneessa yhteiskunnassa kiinnitetään nimenomaisesti vapaa-ajantoimintaan ja ympäristöihin, antavat kuvaukset lomakotien käytännöistä viitteitä monipaikkaisesta arkielämän

ympäristöpolitiikasta (Lehtinen 2003, 14; Massa & Haverinen 2001; Willamo 2005, 180). Nykyihmisen luontosuhteen ajatellaan yleisesti muotoutuneen romanttisesta luonnon ihannoinnista ja villin, ylevän luonnon pelonsekaisesta kunnioituksesta kohti miellyttävää ekoturistista luontokokemusta (Fine 1998, 29). Luontoon mennään nykyisin useimmiten rauhoittumaan ja hakemaan hyvinvointia, ja luonnossa vietetty aika oikeutetaan hyvinvointivaikutuksilla. Samanaikaisesti kertomukset mökkielämästä piirtävät kuvaa hyvin arkisista luonnon tahdittamista toimista. Kuten eräs kirjoittaja havainnoi: lomakodissa aamu alkaa ulkona, ei pimeässä vessassa. Tällöin kyse on arkisista kehon toimintaan liittyvistä syklisistä rytmeistä, ei romanttisesta rauhoittumisesta aamukasteessa.

Risto Willamon (2005, 180–181) mukaan luontosuhteen kaikkein konkreettisin osa menetetään, kun biologisten perustarpeiden tyydyttämiseksi ei tarvitse eikä voi itse tehdä paljoakaan – mikä usein on tilanne esimerkiksi kerrostalossa asuttaessa. Niin ikään Teuvo Niemelä (2012) katsoo suomalaisen hiljaisuuden kaipuun olevan nykyisin lähinnä hellitty myytti, sillä nuorilta puuttuvat suorat luontokokemukset. He hakeutuvat luontoon erilaisten aktiviteettien, kuten laskettelun pariin, eivätkä he juuri kestä luonnon hiljaisuutta. Luonnon läheisyydessä sijaitsevat loma-asunnot tarjoavat käytännöllisen kosketuspinnan luontoon. Iäkkäämpien kirjoittajien kertomuksissa esimerkiksi kuvataan, miten mökkeily lastenlasten kanssa vahvistaa lasten luontosuhdetta. Lomakodin toiminnan sijoittuminen pääosin ulkotiloihin mahdollistaa muun muassa eri vuorokaudenaikoihin liittyvien luonnonilmiöiden havainnoimisen (ks. Willamo 2005, 181). Havainnoiminen voi liittyä pieniin arkisiin hetkiin, kuten edellä mainittuun ulkoiluussissa pistäytymiseen öiseen aikaan, joko yöttömän yön viileässä valossa tai syksyn jännittävässä pimeydessä. Mökkielämä rakentaa näin ympärivuorokautiseen luonnon

tuntemiseen liittyvää hiljaista tietovarantoa, joka edesauttaa monipuolisten luontoon liittyvien rutiinien kehittymistä. Tämä tarkoittaa muun muassa kykyä tunnistaa luonnonympäristöjen ja säätilojen rooli omassa toiminnassa – esimerkiksi vuoden kierto vaikuttaa ihmisen sisäiseen tasapainoon ja rytmiin sekä arkisiin askareisiin, kuten lämmitystarpeisiin, mikä voidaan pyrkiä huomioimaan arjen kulutuskäyttäytymisessä.

Luontoon liittyvän käytännöllisen tiedon omaksuminen on sidoksissa luonnon tahdissa toimimiseen. Tiedon tunnistaminen edellyttää vastapainoksi ensisijaista kotia, jossa samoja toimia tehdään hieman toisella rytmillä. Juuri toistuvat poissaolot mökiltä ja rytmien muutokset auttavat refleктоimaan mökkielämän toimintojen luonnetta ja esimerkiksi vuodenaikoihin ja ansiotyöhön perustuvien rytmien välisiä eroja. Lomakodin rytmittämää arkea määrittää näin vahvasti poissaolo lomakodista. Toki monissa kertomuksissa kuvataan myös talvista mökkielämää, etenkin mökkien varustetason parannuttua, mutta selkeä ero kesän ja talven välillä luo perusrytmin monipaikkaiseen elämään.

On todella rentouttavaa puuhastella luonnon helmassa kalastaen, marjastaen, pikkupuita tehden, juomavettä läheisestä lähteestä hakien, tulistellen tai vain kuljeskellen luontoa tarkkaillen. Talvella taasen kaamoksen kalvakat värit taivaalla ja lumipeitteen vaimentamat äänet luovat oman tunnelmansa ja rauhansa. Ei soi puhelin, ei raksuta faksi, ei piippaa tietokone, ei mölyä televisio. Radio kertoo tarpeelliset uutiset ja säätiedot. Muutoin ympärillä on vain luonnon omat äänet ja ennen kaikkea se hiljaisuus ja rauha.

(Kirjoitus otsikolla ”Lomakoti tunturissa” [1].)

Erilaisten rytmien yhteensovittamista

Kirjoituskilpailuun lähetetyistä kertomuksista on jäsennettävissä toistuva tarina mökkielämän elämänkaaresta: Mökin oston tai perimisen aika aloittaa intensiivisen mökkielämän vaiheen, jol-

loin mökillä oleskellaan paljon ja sitä muokataan mieleiseksi. Lapset ovat tällöin vauvaiässä tai alle kouluikäisiä. Intensiivistä vaihetta seuraavat ruuhkavuodet ja mahdollisesti rakennusprojektit ensisijaisessa kodissa. Tällöin etäännyttään lomakodista. Uusi lähentymisen vaihe alkaa lasten aikuistuttua ja työelämän rauhoituttua. Mökille matkataan taas useammin, ja siellä aloitetaan mahdollisesti uusia muutostöitä. Lomakodin kytkeytyminen esisijaiseen kotiin, sen välillä tärkeämpi ja välillä taustalle vetäytyvä rooli, sekä siellä vietetty aika rakentavat vahvan tunnesiteen lomakodin ja kirjoittajan välille. Lomakotia kuvataan kirjoituksissa ikään kuin yhtenä perheenjäsenenä tai kirjoittajan ruumiinosana, joka on ollut todistamassa elämän eri vaiheita. Yksi kirjoittajista kertoo, kuinka talo herää elämään heidän saapuessaan, ja ikkunoiden katse kirkastuu. Tämä tunneside lomakotiin on rakentunut lasten kasvaessa, avioliiton eri vaiheissa ja isovanhempien ja lastenlasten kohtaamisissa.

Meillä on yhteistä taivalta takana jo kolmekymmentä vuotta. Sinä olit silloin kymmenvuotias, kun tavattiin, minä vajaat parikymmentä vuotta vanhempi. Sinä olet nähnyt minun vanhenemiseni, minä sinun. Oikeastaan se on lähentänyt meitä. Tuntemme toistemme narinat ja paikat, jotka pitkää piilottaa ihmisten katseilta. Olemme kasvaneet yhdessä ja yhteen.

(Kirjoitus otsikolla ”Lomakoti” [2].)

Koska pääosassa kirjoituskilpailun kertomuksista käydään läpi lomakotiin liittyviä muistoja, niissä painottuvat elämän tärkeät rajapyykit, kuten syntymät, kuolemat, erot ja avioitumiset, sairastumiset ja toipumisen ajat. Elämänkaaren muisteluiden toteuttaminen mökkikontekstissa mahdollistaa muistojen jäsentämisen suhteessa luonnossa tapahtuvaan hitaaseen muutokseen arkielämän nopeatempoisuuden sijaan (Rantala & Valtonen 2014). Tällainen oman elämän syklistyyden tunnistaminen suhteessa kosmiseen aikaan voi olla voimaannuttava kokemus. Esimerkiksi nimimerkki

”Elämän syksyssä” kertoo, kuinka hän halusi vietää 60-vuotissyntymäpäivää yksin mökillä:

Lämmitin saunan, nautin löylystä ja pesin hiukset pehmeällä sadevedellä. Vierainani olivat kotilahden linnut: pilkkasiivet, tukkakoskelot, tukkasotkat, kalalokit ja monet muut. Edellisenä yönä, syntymäni kellonaikaan, käki kukkui kukkumistaan, pitkään. (Kirjoitus otsikolla ”Meren äärellä elämän vuodenaikat”.)

Kerrottaessa elämästä loma-asunnolla jäsennettään samalla omaa identiteettiä, tunnistetaan omassa kehossa tapahtuneita muutoksia ja erilaisia tasapainon menettämisiä ja saavuttamisia. Jäsentämistä tehdään suhteessa itsessä vuosien myötä tapahtuneisiin muutoksiin, mutta paljolti myös suhteessa läheisiin ihmisiin. Kilpailukirjoituksissa puhutaan siitä, kenen kanssa tehdään mitäkään, kenelle varataan milloinkin aikaa, kuka nousee tärkeään rooliin elämässä – ja kuka puolestaan on vähemmän kaivattu henkilö. Lomakodin elämää kuvattaessa nouseekin korostetusti esille monirytmisyys, joka liittyy sekä oman kehon että muiden rytmien tunnistamiseen ja yhteensovittamiseen (Lefebvre [1992] 2004, 67). Monirytmisyys tuo myös jännitettä mökkielämän rytmiin.

Teimme ison, ihanan mökin. Mies rakensi sen. Koin sanoinkuvaamatonta onnea, iloa ja rauhaa. Usein saimme olla siellä keskenämme lasten kanssa miehen liidellessä omilla teillään. (Ei otsikkoa.)

Kertomuksissa annetaan vihjeitä vaikeudesta sovittaa omaa vapaudenkaipuuta aviopuolison tai lasten puolisoiden toimintatapoihin. Osassa kertomuksista onnistutaan tekemään kompromisseja – jaetaan esimerkiksi vuoroja mökillä oloon tai tehdään sopimuksia siitä, kauanko saa ”maata möyriä, vailla huolia vaimon viihdyttämisestä”. Toisissa kertomuksista lomakoti toimii erojen ja kriisien näyttämönä. Tuttujen rutiinien

toimittaminen hieman erilaisella rytmillä lomakodissa voi antaa mahdollisuuden tulla tietoiseksi epätasapainosta ja monirytmisyyden jännitteistä. Lomakoti tarjoaa näin tilan ja paikan myöntää erilaisien rytmien yhteensovittamisen vaikeuden.

Erityisesti vanhemmilta tai isovanhemmilta perityihin lomakoteihin liittyvissä kirjoituksissa pohditaan myös sitä, miten sovittaa yhteen erilaiset tavat hoitaa lomakotia. Rivien välistä nousevat esille ristiriidat, joista vaietaan, tyytymättömyys toisten toimintatapoihin ja pelko oman elämäntyön katoamisesta. Esimerkiksi kertomuksessa ”Kotimökin kohtalo” piirretään tarinan muodossa esiin unelma siitä, kuinka sisarusparvi vuoroillaan viettää aikaa vanhemmille rakkaaksi käyneellä kotimökillä ajan jättäessä vanhemmista. Kertomusten lomakodit liittävätkin sukupolvia ja perheitä yhteen mökkien periytyksen, sukujuhlien ja ennen kaikkea yhdessä tekemisen kautta (Fine 1998). Lomakodissa arjesta rakennetaan merkittävää perheen ja suvun kokoontumisten kautta, kun perheen saaminen yhteisen pöydän äärelle ensisijaisessa kodissa vaatii ansiotyön, opiskelun ja harrastustoimien rytmien yhteensovittamista (ks. myös Pitkänen ym. 2014 suvun merkityksestä nuorten mökkeilyssä).

Perheen läheisen kanssakäymisen ohella monirytmisyyttä tuovat vaihtuvat vieraat. Osa kirjoittajista korostaa sitä, ettei monikaan tunne tietä heidän mökilleen, ja tämän vuoksi siellä saa olla rauhassa omissa oloissa. Useat kirjoittajat kuitenkin liittävät vahvasti lomakodin elämään erilaiset tuttavien vierailut ja perhejuhlat: lapsia ja lapsenlapsia odotetaan kylään, navetan vintillä juhliitaan häitä ja järjestetään kyläjuhlia, vävy auttaa kahvitamaan kaatuneitten omaisia. Vaikka vieraat olisivat toivottuja, saattavat he silti rikkoa lomakodin harmoniaa. Esimerkiksi nimimerkki ”Lucian tuoli” kertoo: ”Pilakuvien yllätysvieraat eivät viehätä, jos olet ilman autoa kymmenen kilometrin päässä kaupasta ja vieraiden ainoa tuliaainen on iloinen

hymy ja kahvipaketti." Vieraat rikkovat tietynlais- ta olemiseen ja pysähtyneisyyteen pohjautuvaa tasapainoa. Rytmianalyysin avulla huomio kiin- nittyy niihin vähäeleisiin, rivien väleihin piilou- tuviin tapoihin ja ilmaisuihin, jotka ilmentävät irtautumista arjen kiireestä. "Olemisen" roolin onkin nähty korostuvan entisestään aktiivisen tekemisen sijaan (Valtonen & Veijola 2011, 88).

Täytymisten tarkoituksenmukaisuus

Vaikka lomakotikertomuksissa korostuu eräänlai- nen jatkuva työteliäisyys (ks. myös Alasuutari & Alasuutari 2010; Ilkko 2009; Pitkänen 2011), poikke- aa lomakodin työteliäisyys rytmiltään ensisijaisen kodin työrytmistä. Ero tulee ilmi lomakodin työ- käytäntöjen kiinnittymisen kohteissa ja työnteon luonteessa. Useissa kertomuksissa esimerkiksi kuvataan mökin rakentamista vaihe vaiheelta ja pihapiiriin sijoittuvien töiden loputonta määrää. Rakentamisen ja mökkipuuhiiden referenssikohtee- na ei kuitenkaan ole palkkatyö tai ansio, vaan va- paa-ajan asunto ja itselle merkityksellinen toinen todellisuus (Alasuutari & Alasuutari 2010). Työte- liäisyys ei niin ikään ole kellonaikojen, työpaikan käytäntöjen tai koulurutiinien määrittämää, vaan jäsentyy itse valitun mökin tarjoamien puitteiden ja oman fyysisen kunnon mukaan.

Mökki on välillä kuin työmaa, kärsimysnäytelmä, monien näkemysten sotatanner ja rangaistussiir- tola – ainakin silloin kun on kuokittava peruna- aarit kuravellin keskellä, kun vesi maistuu raudalle ja hella savuttaa tai kun sipulipenkit rehottavat sa- viheinää ja kananruohoa – ja kamarissa odottaisi lukematon kiva kirja tai juuri aloitettu käsityö.

(Kirjoitus otsikolla "Mökki – työmaa – paratiisi – unelma – koti")

Vaikka mökkipaikka on useimmiten joko itse va- littu tai peritystä mökistä omanlaiseksi muokat- tu, on lomakodin elämä ensisijaisen kodin tavoin erilaisten "täytymisten" (Sulkunen & Törrönen 1997) läpäisemää – jotain "täytyy" tehdä. Nämä

täytymiset tuovat mukanaan työteliäisyyttä, joka estää kirjanlukua. Samalla lomakodin vapauden- tunne rakentuu näiden täytymisten kautta. Useat kirjoittajista ensinnäkin mieltävät, että lomako- din täytyy olla pelkistetty ympäristö, jota "ei ole sisustuslehden sivuja varten sisutettu". Suomalai- set lomakodit ovatkin monesti olleet pitkälti itse rakennettuja ja ensisijaisesta kodista turhaksi tai vanhoiksi jääneillä huonekaluilla ja vaatteilla va- rustettuja (Anttila 2008). Pelkistetty ympäristö tuo mukanaan työteliäisyyttä. Esimerkiksi nimimerk- ki "Henna" pohtii pelkistetyn lomakodin ansioita: "Mutta todellinen vapautuminen tavanomaisista rutiineista, tapahtuisiko se siinä, että joudumme tekemään asioita toisin. Ja nimenomaan teke- mään." Pelkistettyä ympäristöä rakentaa myös mökin sähköttömyys ja juoksevan veden puut- tuminen.

Mielestäni loma-asunto ei saa olla toisinto muka- vuuskin varustellusta kaupunkiasunnosta, vaan lomalla on aikaa tehdä askareet rauhasta ja teke- misestä nauttien ja samalla kuntoa kohottaen.

(Kirjoitus otsikolla "Lomakoti tunturissa" [2].)

Ilman sähköjä, juoksevaa vettä tai ensisijaiseen kotiin kuuluvia kodinkoneita jokapäiväiset toimet suoritetaan hitaammin, viipyillen itselle mielei- sessä tehtävässä. Samalla käytännöt, kuten polt- topuiden ja veden kantaminen, viipyvät kehossa pidempään esimerkiksi väsymisen tai voimien lisääntymisen muodossa. Pitkäsen (2011, 73) mu- kaan mökkiaktiviteetit koostuvat pääosin sellai- sista toimista, joihin ei tarvita erityisiä välineitä – etenkin motorisoitujen aktiviteettien ei katsota kuuluvan mökille. Välineiden sijaan luonnon ryt- mi ja vuorokauden kierto määrittävät tekemisen puitteet, jotka toistuvat samankaltaisina vuodesta toiseen, mutta silti muuttuvat päivien pidetessä ja lyhentyessä ja säätilojen vaihdellussa.

Erityisesti sähköttömällä mökeillä luonnonvalon merkitys päivän toimien rytmittäjänä on merkittä-

vä. Jatkuva lisävalaistuksen tarve ja valaistukseen liittyvät teknologiset innovaatiot ovat johtaneet siihen, että varjoja ja keinovaloin valaisemattomia ympäristöjä on alettu taas arvostaa (Bille & Sørensen 2007, 268). Luonnon valaistuksen ja äänien voidaan ajatella muodostavan eräänlaisen runollisen kokonaisuuden (Bille & Sørensen 2007; Waitt & Duffy 2010), joka tuo tasapainoa lomakodin elämään. Tämä tasapaino perustuu mökillä elämisen myötä kertyneeseen hiljaiseen tietoon luonnossa olemisen tavoista ja luontoon sopivista käytännöistä (Rantala & Valtonen 2014). Kertynyt hiljainen tieto auttaa puolestaan tavoittamaan luonnon hienovaraiset nyanssit (Salonen 2009). Nimimerkki ”Brigitta” kertoo lomakodin lähimaastoon sijoittuvista kävelylenkeistä, sienestyksestä ja marjastuksesta – siitä, kuinka suurista asioista kirjoitetaan pienillä kirjaimilla – ja siitä, kuinka mökin hiljaisuudessa luonto tulee eritavalla lähelle kuin vaikka pistäytyttäessä luonnonhelmassa piknikillä. Luonnon yksityiskohtien tavoittaminen edellyttää näin kiireettömyyttä ja kaikkien aistien avautumista hiljalleen.

Vaikka tunturilla olisi käynyt kuinka monta kertaa tahansa, aina sinne saapuminen on uusi kokemus ja pois lähtö haikeaa. Retkilläkään ei saa olla kiire. Evästä ja juomista pitää olla mukana. Aina kun tuntuu siltä, pitää pysähtyä levähtämään ja katselemaan maisemia, kasveja, eläimiä tai puita ja pensaita.

(Kirjoitus otsikolla ”Mökki Enontekiöllä – Tosi Lapissa”)

Kiireettömyys muodostaa kertomuksissa toistuvan toisen täytymisen muodon, johon lomakodin käytännöt kiinnittyvät ja joka määrittää ajankäyttöä. Esimerkiksi palkkatyöstä irrottautuminen, luonnon nyanssien havainnointi ja säätilojen seuraaminen rakentavat kiireettömyyden tunteita. Pääosin kirjoittajat kokevat kiireettömät askareet hyvin palkitseviksi, mutta joukosta löytyy muutama kirjoitus, joissa mökin pysähtynyt ja

pelkistetty ympäristö tuntuu luotaantyöntävältä. Eräs kirjoittajista kuvaa hyvin hauskaasti kamppailuaan joka puolella levittäytyvää luontoa vastaan ja sitä, kuinka mökkiseurue huvittuneena seuraa hänen taisteluaan hämähäkinverkkoja, liejuisia polkuja, sortuilevia halkokantamuksia ja märkiä makuupusseja vastaan. Tarina päättyy eräänlaiseen havahtumiseen: kertoja kuulee hyväilevän hiljaisuuden ja haistaa puut ja kosteat maat. Kiireettömyydestä tulee ahdistavan kokemuksen sijaan tavoiteltu kokemus.

Kiireettömyyden ja olemisen tunteet kiinnittyvät pitkälti siihen, että aika käytetään vedenkantoon, mökin lämmittämiseen ja ruokatarpeiden kerryttämiseen. Kertomuksista löytyy kuitenkin samanaikaisesti myös aivan päinvastaisia kuvauksia, joissa tarvetta saavuttaa kiireettömyyden kokemus käytetään selittämään lomakodin varustetason lisäämistä. Osa kirjoituskilpailuun osallistuneista kirjoittajista kertoo halunneensa aluksi vaalia lomakotia pelkistettynä ympäristönä, mutta antaneensa pikkuhiljaa periksi esimerkiksi sähköjen vetämiselle mökille, juoksevan veden tuomiselle sisälle ja lopulta jopa television mukaan ottamiselle mökkielämään. Lefebvre ([1992] 2004, 48) liittää television katselun eräänlaiseen illuusiolla täytettyyn arkeen, joka on seurausta median kietoutumisesta kaikkeen arjen toimintaan. Konkreettisesti televisio esimerkiksi rytmittää arkea, kun tekemisiä suunnitellaan televisio-ohjelmien rytmien mukaisesti. Johanna Ylipullin ja Anna Luusuan (2014) mukaan ihmiset kuitenkin ovat taitavia myös sopeuttamaan teknologian käyttöä luonnon asettamiin rytmeihin ja rajoituksiin. Kirjoituskilpailuihin osallistuneista löytyykin niitä, jotka ajattelevat leppoisampaan rytmiin päästävän nimenomaan hyödyntämällä viimeisintä teknologiaa.

Ja selvää oli, että halusimme tehdä lomakoditamme hyvin varustellun ja täysin koneellistetun, sillä olemme huomanneet, että vanhemmiten

aikaa tavallisiinkin huushollitöihin tuhraantuu aina vaan enemmän, vaikka apuna onkin koneet ja vempheet. Ja sellaiseen mökkiin jälkikasvukin tulee mielellään lomaillemaan.

(Kirjoitus otsikolla ”Lomakoti tunturissa” [3].)

Myös teknologisoituneissa lomakodeissa pysähdytään tarkkailemaan luontoa ja hiljentymään ja etäännyttään ensisijaisen kodin täytyemisistä. Etäänntyminen on mahdollista, vaikka mökki sijaitsisi oman maatilan kanssa samalla tontilla, vaikka vuokramökillä arki olisi sairastuneista lapsista huolehtimista ja vaikka lomakoti olisi kerrostaloasunto Helsingin keskustassa. Etäänntyminen muodostuu siitä, että lomakodin ajankäyttö kiinnittyy itselle varattuihin pieniin hetkiin ja ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien tunnistamiseen ja hyödyntämiseen. Pienet hetket tarjoavat tilaisuuksia ”uudistua” ja ”palata kotiin”. Usein kyse on siis myös pitkälti siirtymistä ja moneen paikkaan sijoittuvasta arjesta: on hyvä olla pois sekä ensisijaisesta kodista että lomakodista, jotta niihin voi palata.

Yhteenveto

Olen tarkastellut lomakotiin liittyviä käytäntöjä Lefebvren rytmianalyysia hyödyntäen. Tavoitteena on ollut kuvata lomakodin rytmittämää monipaikkaista arkea. Loma-asuminen osana monipaikkaista arkea edesauttaa arkisten rytmien reflektointia ja toistojen luonteen tunnistamista. Reflektoinnin kautta on mahdollista löytää vaihtoehtoisia toimintatapoja ulkoa määrittyvien käytäntöjen rinnalle. Loma-asuminen tuokin vastapainoa ensisijaisen kodin arkeen asettumatta kuitenkaan vastakohtaksi sille: loma-asuminen liittyy monin eri tavoin osaksi monipaikkaisen arjen toimintaa. Limittymiseen liittyvien toimintatapojen ja toistojen tavoittaminen – sekä vastakkainasettelun välttäminen – osoittautuikin yhdeksi haasteellisimmaksi osaksi rytmianalyyttistä tarkastelua. Deidre Conlonin (2010, 73) mukaan

Lefebvre itsekin sortuu ajoittain vastakkainasetteluun. Kaupunki-maaseutu- ja loma-arki-dikotomioiden purkaminen on kuitenkin on ollut edellytys sille, että olen voinut ”kuulla”, kuinka esimerkiksi rytmien erilaiset toistuvuudet mahdollistavat kiireettömyyden kokemuksia monipaikkaisessa arjessa – sen sijaan, että olisin asettanut vastakkain rauhoittumisen mökillä ja kiireisen elämän ensisijaisessa kodissa (vrt. Conlon 2010).

Rytmianalyysi toiminee parhaimmillaan juuri silloin, kun halutaan tavoittaa rytmien muutoksia, erilaisten rytmien yhteensopimattomuutta ja rytmien vastustamista (ks. Spinney, 2010). Valtaan ja vastustamiseen liittyvät kysymykset eivät ole olleet keskeisiä analyysissäni. Sen sijaan olen käyttänyt rytmianalyysia välineenä tunnistaa ja kuvata monipaikkaisen elämän rytmiä. Muodostamani kehikko on nostanut esille esimerkiksi arkisen luontosuhteen, suvun ja perheen läheisen kanssakäymisen ja ajankäytön tarkoituksenmukaisuuteen pohjautuvan kiireettömyyden. Kehikon avulla havainnollistuneiden arjen kestävien rytmien – rytmien, jotka samalla ilmentävät monipaikkaisuuteen liittyviä mahdollisuuksia – syvempi analyysi ja tarkastelu esimerkiksi vallan tai vastustamisen näkökulmista edellyttäisi aineistolta yksityiskohtaisempaa kuvausta käytännöistä ja aineistonlukuritavalta nyt käytettyä kehikkoa fokuusoituneempaa otetta.

Monipaikkaisuuden rytmien tunnistamisen voidaan ajatella liittyvän kaupunkimaisen ja maaseutumaisen ympäristön väliseen dynaamiseen suhteeseen. Loma-asuminen tarjoaa erityisiä tilaisuuksia muokata esimerkiksi luontosuhdetta, sillä lomakodissa korostuu vuodenaikojen vaikutus omaan toimintaan, ja huomio kiinnittyy herkemmin omiin biologisiin tarpeisiin sekä hiljaiseen, keholliseen tietoon. Lomakoti muokkaa luontosuhdetta myös korostamalla kiireettömän olemisen merkitystä päivittäisissä toimissa ja tuomalla esiin itse tekemiseen ja alhaiseen varuste-

tasoon liittyviä toisin tekemisen mahdollisuuksia. Luontosuhteen muokkaaminen ei kiinnity kuitenkaan nimenomaisesti kaupungin ja maaseudun vastakkainasetteluun, vaan ylipäätään eri paikkoihin sidoksissa oleviin rytmeihin: useammassa analysoimistani kertomuksista hiljentyminen tapahtuu juuri maaseutumaisessa lomakodissa, mutta yhtä lailla kaupunkiasunto, turistikeskuksesta sijaitseva lomaosake tai mökki maatilan laidalla tarjoavat rytmin vaihdoksen maaseudulla asuvalle. Olennaiseksi nousevat tällöin rytmeissä tapahtuvat muutokset ja mahdollisuudet tehdä asioita toisenlaisella rytmillä, tutusta rutiinin poljennosta poiketen.

Lomakodin rytmittämä arki – millaista se on? Se on ennen kaikkea monipaikkaista arkea, sillä elettyjen hetkien ja kokemusten heijastaminen poissaolon aikoihin vahvistaa lomakotiin liitettävää tunnesidettä. Tätä tunnesidettä hyödynnetään paitsi oman elämänkaaren reflektoinnissa, myös perheen ja suvun sidoksia vaalittaessa sekä jaettaessa luontoon liittyvää tietämystä lasten kanssa. Lomakotiin kiinnittyvä jatkuvuuden kokemus tasapainottaa ensisijaisen kodin arkeen sisältyviä hektisyyden ja väliaikaisuuden kokemuksia. Suurin osa loma-asumisestaan kirjoittaneista vapauttaa aikaa fyysisten tarpeiden ja monirytmisyyden kuunteluun irtautumalla varustelusta ja teknologisista apuvälineistä. Lomakodin arki onkin pysähtymisen mahdollisuuksia ja uppoutumisen kokemuksia. Nämä kokemukset voivat syntyä ensisijaisessakin kodissa tehtäviä toimia ja tuttuja rutiineja toistamalla, mutta lomakoti paikkana tarjoaa tutuille rutiineille hieman erilaisen rytmin.

Olemisen tarkastelu on ollut yhteiskuntatieteissä vähäistä, mikä heijastaa pidempiaikaista epätasapainoa, jossa huomio on kiinnittynyt tekemisiin ja tavoitteellisiin aikomuksiin (Bissell 2008; Harrison 2008; Rantala & Valtonen 2014; Valtonen & Veijola 2011). Olen analyysissäni kiinnittänyt huo-

mion erilaisten tekemisten rytmeihin – ja rytmien kautta esiin nouseviin tasapainon tai epätasapainon tiloihin. Rytmianalyysi on kuitenkin luonteeltaan sellaista, että se vaatii tutkijaa pysähtymään ja kuuntelemaan – sekä tutkimusaineistoa että omaa kehoa. Rytmianalyysi antaa näin tilaa pysähtyneisyyden ja tekemättömyyden tarkastelulle. Se auttaa ymmärtämään, että lomakoti tarjoaa mahdollisuuksia vapauteen, koska siellä ollaan orientoituneita havainnoimaan näitä mahdollisuuksia – havainnoimaan erilaisia tilaisuuksia ja tapoja vain olla.

Kiitokset

Tutkimusta on rahoittanut Suomen Akatemia (hanke ”Home Beyond Homes. Multiple Dwelling and Everyday Living in Leisure Spaces”, SA255424).

Kirjallisuus

- ADKINS, LISA. 2004. ”Reflexivity. Freedom or Habit of Gender?” Teoksessa *Feminism After Bourdieu*, toim. Lisa Adkins & Beverly Skeggs. Oxford: Blackwell Publishing, 191–210.
- ALASUUTARI, PERTTI & MAARIT ALASUUTARI. 2010. *Mökkihulluus. Vapaa-ajan asumisen taika ja taito*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- ANTTILA, ANU-HANNA. 2005. *Loma tehtaan varjossa. Teollisuustyöväestön loma- ja vapaa-ajan moraalisaattele Suomessa 1930–1960-luvuilla*. Helsinki: SKS.
- ANTTILA, ANU-HANNA. 2008. ”Mökkeily.” Teoksessa *Suomalaisen arjen historia, 4. Hyvinvoinnin Suomi*, toim. Kai Häggman ym. Helsinki: Weilin + Göös, 177–183.
- BAUMAN, ZYGMUNT. 1996. *Postmodernin luno*. Tampere: Vastapaino.
- BILLE, MIKKEL & TIM FLOHR SØRENSEN. 2007. ”An Anthropology of Luminosity. The Agency of Light.” *Journal of Material Culture* 12, 263–284.
- BISSELL, DAVID. 2008. ”Comfortable Bodies. Sedentary Affects.” *Environment and Planning A* 40, 1697–1712.
- CONLON, DEIDRE. 2010. ”Fascinatin’ Rhythm(s). Polyrhythmia and the Syncopated Echoes of the Everyday.” Teoksessa *Geographies of Rhythm. Nature, Place, Mobilities and Bodies*, toim. Tim Edensor. Surrey: Ashgate, 71–82.

- CROUCH, DAVID. 2004. "Tourist Practices and Performances." Teoksessa *A Companion to Tourism*, toim. Alan A. Lew, Michael C. Hall & Allan M. Williams. Malden: Blackwell Publishing, 85–95.
- DE CERTEAU, MICHAEL. 1984. *The Practice of Everyday Life*. Lontoo: University of California Press.
- EDENSOR, TIM. 2010. "Introduction. Thinking about Rhythm and Space." Teoksessa *Geographies of Rhythm. Nature, Place, Mobilities and Bodies*, toim. Tim Edensor. Surrey: Ashgate, 1–18.
- EHN, BILLY & ORVAR LÖFGREN. 2010. *The Secret World of Doing Nothing*. Berkeley: University of California Press.
- ELDEN, STUART. 2004. "Rhythmanalysis. An Introduction." Teoksessa *Rhythmanalysis. Space, Time and Everyday Life*. Lontoo: Continuum, vii–xv.
- FINE, GARY ALAN. 1998. *Morel Tales. The Culture of Mushrooming*. Lontoo: Harvard University Press.
- GARDINER, MICHAEL. 2000. *Critiques of Everyday Life*. Lontoo: Routledge.
- GIDDENS, ANTHONY. 1976. *New Rules of Sociological Method. A Positive Critique of Interpretative Sociologies*. Lontoo: Hutchinson.
- GIDDENS, ANTHONY. 1984. *The Constitution of Society*. Cambridge: Polity Press.
- HALDRUP, MICHAEL. 2009. "Second Homes." Teoksessa *International Encyclopedia of Human Geography*, toim. Rob Kitchin & Nigel Thrift. Elsevier, 50–55.
- HALL, COLIN MICHAEL & DIETER MÜLLER (TOIM.) 2004. *Tourism, Mobility and Second Homes*. Clevedon: Channelview.
- HALL, COLIN MICHAEL. 2005. *Tourism. Rethinking the Social Science of Mobility*. Harlow: Prentice-Hall.
- HALLAM, ELIZABETH & TIM INGOLD. 2007. "Creativity and Cultural Improvisation. An Introduction." Teoksessa *Creativity and Cultural Improvisation*, toim. Elizabeth Hallam & Tim Ingold. Lontoo: Routledge.
- HARRISON, PAUL. 2008. "In the Absence of Practice." *Environment and Planning D: Society and Space* 27, 987–1009.
- HEISKALA, RISTO. 2000. *Toiminta, tapa ja rakenne. Kohti konstruktionistista synteesiä yhteiskuntateoriassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- HELLER, AGNES. 1984. *Everyday Life*. Lontoo: Routledge.
- HILTUNEN, MERVI JOHANNA & ANTTI REHUNEN. 2014. "Second Home Mobility in Finland. Pattern, Practices and Relations of Leisure Oriented Mobile Lifestyle." *Fennia* 192, 1–22.
- HORTON, DAVE. 2005. "Book Review. Henri Lefebvre: Rhythmanalysis. Space, Time and Everyday Life." *Time & Society* 14, 157–159.
- ILKKO, LEENA. 2009. *Minulla on kaikki hyvin enkä tarvitse mitään, jos vain mökilleni pääsen. Narratiivinen tutkimus suomalaisten mökkeilyn henkilökohtaisista merkityksistä vuonna 2004 kerättyssä valtakunnallisessa Lomakoti-kirjoituskilpailuaineistossa*. Pro gradu -työ, Oulun yliopisto, humanistinen tiedekunta, kulttuuriantropologia.
- JOKINEN, EEVA & SOILE VEIJOLA. 1990. *Oman elämänsä turistit. Matkakirja*. Helsinki: Valtion Painatuskeskus.
- JUNTTO, ANNELI. 2010. "Asumisen historiallinen muutos Suomessa ja polkuriippuvuus." Teoksessa *Asumisen unelmat ja arki. Suomalainen asuminen muutoksessa*, toim. Anneli Junnto. Helsinki: Gaudeamus, 17–47.
- LAINE, PIKKA-MAARIA. 2010. *Toimijuus strategiakäytännöissä. Diskurssi- ja käytäntöteoreettisia avauksia*. Turun kauppakorkeakoulu, Sarja A-1, 2010.
- LEFEBVRE, HENRI. 1984. *Everyday Life in the Modern World*. New Brunswick: Transaction Publishers.
- LEFEBVRE, HENRI. 1991. *Critique of Everyday Life. Volume I, Introduction*. Lontoo: Verso.
- LEFEBVRE, HENRI. [1992] 2004. *Rhythmanalysis. Space, Time and Everyday Life*. Alkup. Éléments de rythmanalyse. Lontoo: Continuum.
- LEFEBVRE, HENRI & RÉGULIER, CATHERINE. [1985] 2004. "The Rhythmanalytical Project." Alkup. "Le projet rythmanalytique." Teoksessa *Rhythmanalysis. Space, Time and Every Day*. Lontoo: Continuum, 71–84.
- LEFEBVRE, HENRI & RÉGULIER, CATHERINE. [1986] 2004. "Attempt at the Rhythmanalysis of Mediterranean Cities." Alkup. "Essai de rythmanalyse des villes méditerranéennes." Teoksessa *Rhythmanalysis. Space, Time and Every Day*. Lontoo: Continuum, 85–100.
- LEHTINEN, ARI. 2003. "Johdanto. Ympäristö, yhteisö ja oikeudenmukaisuus." Teoksessa *Oikeudenmukaisuus ja ympäristö*, toim. Ari Lehtinen & Pertti Rannikko. Helsinki: Gaudeamus, 9–31.
- LÖFGREN, ORVAR. 1999. *On Holiday. History of Vacationing*. Berkeley: University of California Press.
- MASSA, ILMO & RISTO HAVERINEN. 2001. *Arkielämän ympäristöpolitiikka. Esitutkimus*. Suomen ympäristö 521, Ympäristöministeriö.
- MCINTYRE, NORMAN, DANIEL WILLIAMS & KEVIN MCHUGH (TOIM.) 2006. *Multiple Dwelling and Tourism. Negotiating Place, Home and Identity*. Wallingford: CABI.
- METLA = METSÄNTUTKIMUSLAITOS. 2010. *Luonnon virkistyskäyttö - Ulkoilutilastot 2010*. METINFO. <http://www.metla.fi/metinfo/monikaytto/lvvi/tietoa-ulkoilusta-2010.htm> (Luettu 22.10.2012.)
- MEYER, KURT. 2008. "Rhythms, Streets, Cities." Teoksessa *Space, Difference, Everyday Life. Reading Henri Lefebvre*, toim. Kanishka Goonewardena, Stefan Kipfer, Richard Milgrom & Christian Schmid. New York: Routledge, 147–160.

- NIEMELÄ, TEUVO. 2012. *Quo vadis homo sapiens? Luonnonrauha ja sen uhanalaisuus inarilaisnuorten käsityksissä*. Acta Universitatis Lapponiensis 226. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- NIEMINEN, MATTI. 2010. *Kesämökkibarometri 2009*. Työ- ja elinkeinoministeriö. Alueiden kehittäminen 12.
- NOUZA, MARTIN, RANNVEIG ÓLAFSDÓTTIR & DIETER MÜLLER. 2013. "A New Approach to Spatial-Temporal Development of Second Homes. Case Study from Iceland." *Scandinavian Journal of Hospitality & Tourism* 13:1, 20–37.
- PITKÄNEN, KATI. 2011. *Mökkimaisema muutoksessa. Kulttuurimaantieteellinen näkökulma mökkeilyyn*. Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies no 31. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- PITKÄNEN, KATI & RUUT KOKKI. 2005. *Mennäänkö mökille? Näkökulmia pääkaupunkiseutulaisten vapaa-ajan asumiseen järvi-Suomessa*. Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskuksen julkaisuja n:o 11. Savonlinna: Joensuun yliopisto.
- PITKÄNEN, KATI, RIIKKA PUHAKKA & MATTHEW SAWATZKY. 2011. "The Role of Nature in the Place Meanings and Practices of Cottage Owners in Northern Environments." *Norsk Geografisk Tidsskrift – Norwegian Journal of Geography* 65, 175–187.
- PITKÄNEN, KATI, RIIKKA PUHAKKA, JUSSI SEMI & MICHAEL C. HALL. 2014. "Generation Y and Second Homes. Continuity and Change in Finnish Outdoor Recreation." *Tourism Review International*.
- RANTALA, OUTI & MARIA HAKKARAINEN. 2014. "Kiinnittävät arjen rytmit." *Sosiologipäivien työryhmäkuvaus. Sosiologia* 51:2, 194–195.
- RANTALA, OUTI & ANU VALTONEN. 2014. "A Rhythmanalysis of Touristic Sleep in Nature." *Annals of Tourism Research* 42, 18–30.
- SALONEN, TOIVO. 2009. "Luonto, arvot ja matkailu. Ihmisen ongelma ja pohjoisen ihmisen kadotettu luonto." Teoksessa *Valta, luonto ja ihminen. Symposiontekstejä*, toim. Virpi Tökkäri. Lapin yliopiston menetelmätieteiden laitoksen raportteja, esseitä ja työpapereita 13, filosofia. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 127–169.
- SCHATZKI, THEODOR. 2001. "Introduction. Practice Theory." Teoksessa *The Practice Turn in Contemporary Theory*, toim. Theodore Schatzki, Karin Knorr Cetina & Eike von Savigny. Lontoo: Routledge, 10–23.
- SHOVE, ELIZABETH, MIKA PANTZAR & MATT WATSON. 2012. *The Dynamics of Social Practice. Everyday Life and How it Changes*. Lontoo: SAGE.
- SPINNEY, JUSTIN. 2010. "Improvising Rhythms. Re-reading Urban Time and Space through Everyday Practices of Cycling." Teoksessa *Geographies of Rhythm. Nature, Place, Mobilities and Bodies*, toim. Tim Edensor. Surrey: Ashgate, 113–128.
- SULKUNEN, PEKKA & JUKKA TÖRRÖNEN. 1997. "Arvot ja modaalisuus sosiaalisen todellisuuden rakentamisessa." Teoksessa *Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys*, toim. Pekka Sulkunen & Jukka Törrönen. Helsinki: Gaudeamus, 72–95.
- TURNER, STEPHEN. 1994. *The Social Theory of Practices. Tradition, Tacit Knowledge and Presuppositions*. Cambridge: Polity Press.
- TUULENTIE, SEIJA. 2006. "Tourists Making Themselves at Home. Second Home as Part of Tourist Careers." Teoksessa *Multiple Dwelling and Tourism. Negotiating Place, Home and Identity*, toim. Norman McIntyre, D. Williams & K. McHugh. Wallingford: CABI.
- TUULENTIE, SEIJA. 2007. "Settled Tourists. Second Home as a Part of Tourist Life Stories." *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism* 7, 281–300.
- VALTONEN, ANU & SOILE VEIJOLA. 2011. "Sleep in Tourism." *Annals of Tourism Research* 38:1, 175–192.
- WAITT, GORDON & MICHELLE DUFFY. 2010. "Listening and Tourism Studies." *Annals of Tourism Research* 37, 457–477.
- WILLAMO, RISTO. 2005. *Kokonaisvaltainen lähestymistapa ympäristönsuojelutieteessä. Sisällön moniulotteisuus ympäristönsuojelijan haasteena*. Environmentalica Fennica 23. Helsinki: Helsingin yliopistopaino.
- YLIPULLI, JOHANNA & ANNA LUUSUA. 2014. "Lepäävät läppärit ja hyyytyvät älypuhelimet." Esitelmä Sosiologipäivillä Rovaniemellä 27.–28.3.2014.